

"ממעין החיים"

מאמרי מוסר מהמשגיח הגה"צ רבי חיים וואלקין שליט"א

עיקר הסיבה לאריכות גלותינו – חטא והשחתה פנימית

חיצוניות, אז האדם היה יכול לפקח על עצמו ולדעת שחטא – כי המנגנון הפנימי שלו עבד, ליבו עדיין היה טהור ונקי ולא נשחת. ומשום כך גם נתגלה קיצם' - כי מכיוון שידעו שחטאו אז יכלו כבר להתחיל ולתקן את מה שחטאו. אך בבית שני מכיוון שהעבירה היתה פנימית, אז במצב כזה האדם כבר לא יכול לפקח ולבדוק את עצמו האם חטא בפעולותיו – כי הלב והמנגנון הפנימי שלו כבר הושחתו, ולכך הם היו צריכים הרבה יותר זמן כדי להבין שחטאו, על מנת להתחיל לחזור בתשובה. ומשום כך 'לא נתגלה קיצם' - כי אי אפשר לדעת מראש כמה זמן יקח לעם ישראל להבין את טעותם ולחזור בתשובה. ואם כן מוטל עלינו, לתקן את ליבנו פנימה ולחזור בתשובה.

דברים הללו ראינו בדברי המשגיח ר' ירוחם ליוואויץ זצ"ל, שכתב בספרו "דעת חכמה ומוסר" (ח"ג): שהעוון של בית ראשון שנתגלה עוונם' היה - 'מחלה חיצונית כמין אבעבועות בעור בשרו'. ובית שני ש'לא נתגלה עוונם' העוון היה - 'מחלה פנימית'. ומוסיף שם עוד וכותב בלשונו: "ומזה נבין הפליאה, אשר הראשונים אחרי חטאותם החמורות כל כך – היו תמיד קרובים להתוודות ולשוב לה' ברגע אחד, כמו שנראה אף מחטא החמור של ענין מרגלים, שלכאורה היה חטא מחוסר אמונה ותיכף שבו לה' ואמרו חטאנו. וכן היה בחטא העגל, כי אחר החטא שבו תיכף - אשר אין להבין זאת אידך ששבו כל כך בקל ובמהרה, אם לא כי חטאם לא נגע אליהם כי אם כאבק קל על איזה בגד וכי' אכן ליבם היה בריא כאולם, במחשבה ובמעשה". ויעווי"ש.

ורואים אנו בדבריו את יסודי הדברים שאמרנו: א. שבבית ראשון החטא והשפעתו היו חיצוניים ולא השפיעו על פנימיות האדם, מה שאין כן בבית שני. ב. שאם האדם חוטא בחטא חיצוני זה לא משפיע על פנימיותו, ולכך הוא יכול מיד להכיר בחטאו ולחזור בתשובה. והוכיח זאת, ממה שראינו ביחטא המרגלים' וביחטא העגלי' (שזה הרי ע"ז ממש) שאע"פ שהיו חטאות חמורות ביותר - בכל זאת 'היו תמיד קרובים להתוודות ולשוב אל ה' ברגע אחד'. ואין זאת אלא כי חטא זה של הראשונים 'לא נגע אליהם כי אם כאבק קל על איזה בגד'.

אך ראינו להעיר בדבר האיך יתכן לומר שלאחר שחטאו בג' עבירות חמורות עדיין 'ליבם היה טוב', איך שייך להשאר עם פנימיות ולב טוב, ועדיין לחטוא - בעבודה זרה, גילוי עריות, ושפיכות דמים !!

זאת חשבתי לבאר על פי מה שביארנו במאמר חז"ל [מסכת חיבוט הקבר פ"ד]: "שואלים לאדם בדינו המלכת את חברך בנחת רוח". שלכאורה יש להעיר מהי ההוספה 'בנחת רוח' – מהו העניין המיוחד שצריך האדם ל'המליך' ולכבד את חברו דוקא בנחת רוח?! **והיסוד בזה הוא, כי גם אם אנחנו רואים שהאדם דואג ומכבד את חברו - עדיין אין זה ברור האם זהו מתוך כבוד אמיתי וכנה או שזה רק מתוך לחץ והתפעלות'. ולכך אמרו חז"ל, שהאדם המכבד ו'ממליך' את**

אמרו חז"ל: "כל דור שלא נבנה ביהמ"ק בימיו כאילו נחרב בימיו". ובעומדנו בימים אלו של 'בין המצרים' - תחת סיבות חורבן בית המקדש השני. עלינו לתת ראש ולהתבונן בסיבות החורבן, כדי שנוכל להבין ולדעת מהי החובה המוטלת עלינו בעת תקופת גלותנו זו.

בגמרא יומא (ט:) מובא "מקדש ראשון מפני מה חרב? מפני ג' דברים שהיו בו: עבודה זרה, גילוי עריות, ושפיכות דמים וכי' אבל מקדש שני שהיו עוסקין בתורה ובמצות ובגמילות חסדים, מפני מה חרב? מפני שהיתה בו שנאת חנם - ללמדך ששקולה שנאת חנם כנגד ג' עבירות וכי' ר' יוחנן ור"א דאמרי תרווייהו ראשונים שנתגלה עונם נתגלה קיצם, אחרונים שלא נתגלה עונם לא נתגלה קיצם וכי' שאלו את רבי אלעזר, הראשונים גדולים או אחרונים גדולים? אמר להם, תנו עיניכם בבירה". יעווי"ש. ובפשוטן של דברים: 'ראשונים שנתגלה עונם' – בבית ראשון היה גלוי וידוע מהו חטאם ע"י הנביא, ולכך גם 'נתגלה קיצם', לקץ שבעים שנה. אבל 'אחרונים שלא נתגלה עונם' – לא היה ידוע או נכתב מהו חטאם, ולכך גם 'לא נתגלה קיצם', ועדיין הננו נמצאים בתוך גלות זו.

אך בדברי הגר"א בפירושי אגדות ראינו שמבאר פשט עמוק ביותר, וז"ל: "והטעם, כי הראשונים היו מעשיהם הטובים טמונים ועוונותיהם גלויים – כי ליבם היה טוב, ואחרונים להיפך. ורחמנא ליבא בעי". ביאור הדברים הוא: כי בבית ראשון אע"פ שהיו בידם עוונות חמורים ביותר של גילוי עריות, עבודה זרה, ושפיכות דמים, אך בכל זאת כל זה היה בגדר של 'נתגלה עונם' – עוון זה היה רק גלוי וחיצוני אך בפנימיות ליבם 'היה ליבם טוב', ולכך במידה כנגד מידה גם 'נתגלה קיצם'. אך בבית מקדש שני, העוון של שנאת חנם היה בגדר 'לא נתגלה עונם' – העוון וההשחתה היו פנימיים, הלב היה רקוב מבפנים ו'רחמנא ליבא בעי'. ולכך במצב כזה 'לא נתגלה קיצם' - גם הקץ נשאר נסתר ומכוסה מעינינו, עד ביאת משיח במהרה בימינו.

ומדבריו אלו אנו למדים כי יסוד אריכות היותנו בגלות הוא משום: שהעוון 'שנאת חנם' שבו חטאנו – הינו עוון פנימי כל כך עד שהלב נרקב ונשחת, וכשהלב מושחת אז אפילו אם העוון הוא יותר קל - בכל זאת לוקח הרבה יותר זמן כדי לתקנו, כי זה מכרסם בפנימיות האדם, ומשום כך 'לא נתגלה קיצם'. ואע"פ שאמנם בבית ראשון היו יותר עבירות מאשר בבית שני; מכל מקום למדים אנחנו: שבעבירות מה שקובע זו לא היכמות' של העבירות אלא היחומרה' של העבירה – ובבית ראשון העבירה של שנאת חנם היתה יותר 'חמורה' ויותר פנימית.

ובכדי לחדד הטעם מהי המידה כנגד מידה ש'לא נתגלה קיצם' בשביל ש'לא נתגלה עונם'? חשבנו לבאר כך: כי בבית ראשון שהעבירה היתה

חברו עליו לדאוג שזה יהיה 'בנחת רוח' – מתוך יישוב הדעת, ולא מתוך לחץ והתפעלות. כי כדי להמליך ולכבד את השני צריך שזה יבוא ממעמקי הלב, בצורה כנה ואמיתית ללא שום רושם של התפעלות. ורק אם מכבדים מתוך יישוב הדעת זה מראה שבאמת הוא מעוניין לכבד - כי כשהאדם רגוע אז מה שהוא עושה מראה על פנימיותו. ולפי יסודנו זה יובן היטב, שאע"פ שבבית ראשון עברו על ג' עבירות חמורות ביותר בכל זאת שייך שיהיה 'ליבם טוב' – כי החטא לא הגיע מתוך פנימיותם אלא מתוך לחץ ו'התפעלות' חיצונית. ויתכן שהאדם יעבור אף על העבירה החמורה ביותר! אך עדיין 'ליבו יהיה טוב' – כי כל חטאו נוצר מתוך 'לחץ' לחטוא ולא מתוך 'בחירה' לחטוא. ולכך בבית ראשון שחטאו זה לא היה באמת מה שהם ו'ליבם היה טוב', ואם לא היו תחת צרות ולחץ לא היו חוטאים. [וכדברי ר' ירוחם שהביא שלכך הראשונים יכלו ומיהרו תמיד לחזור בתשובה].

רגילים אנו להביא תמיד בתקופת ימי הפורים, את הגמ' במגילה (יב.): "מפני מה נתחייבו שונאיהן של ישראל שבאותו הדור כליה: וכו' אמר להם מפני שהשתחוו לצלם. אמרו לו: וכי משוא פנים יש בדבר?! אמר להם: הם לא עשו אלא לפנים אף הקב"ה לא עשה עמהן אלא לפנים, והיינו דכותב 'כי לא ענה מליבו'. שרואים אנחנו בדברי הגמ', כי כל החטא והעוון בימי מרדכי ואסתר היה רק בגדר 'לפנים' – עם ישראל חטא רק מחמת היראה וכלפי חוץ, אך בפנימיות ליבם לא חטאו. וכפי שמביאה הגמ' מיד את הפסוק 'כי לא ענה מליבו' – שחטאם לא היה מפנימיות ליבם, אלא רק מתוך לחץ חיצוני שגרם להם לחטוא. ולכך ראינו שגם הקב"ה 'לא עשה עמהם אלא מלפנים' – ששלח עליהם את המן שנקרא 'מפחיד', וכפי שאנחנו מבארים תמיד שכל 'המנדט' שהיה להמן זה רק להפחיד, כי כל חטאם היה חיצוני. [וכן עניין התחפשות להראות שהכל הוא חיצוני]. ולמדים אנו מכאן, כמה חמור הוא חטא ועוון פנימי כ'שנאת חינם', שאפילו כשחטאו בחטאים חמורים כעבודה זרה - בבית ראשון ובימי מרדכי ואסתר, בכל זאת ניצלו בסוף ו'נתגלה קיצם'. ואילו בית מקדש השני שחטאו בעוון פנימי ועמוק 'לא נתגלה קיצם' עד היום – ראה חומרת החטא הפנימי ועוון 'שנאת חינם'.

אכן העצה לתקן ולמנוע את ההשחתה הפנימית, הוא: ע"י חשבון הנפש ולימוד המוסר - שהאדם עוצר את גלגלי חייו וחושב, וכך לומד הוא להכיר את מעלתו שלו ועצמיותו. וכאשר האדם ינהג כך אז הוא גם יגיע למידת ה'הסתפקות' במה שיש לו - כי הרי מה שניתן לו הוא מה שנצרך עבור מטרת שליחותו בעולם, ואם כן מה שניתן לחבירו הרי אינו שייך ונצרך כלל לשליחותו שלו. וכך נמנע האדם מחומרת ה'חטא הפנימי' ועוון 'שנאת חינם'.

ודברים אלו מובאים בדברי הגר"א שם שכתב: "כל העבירות והחטאים הכל מחמדה – כמו שאמרו כי 'לא תחמוד' כולל כל הדברות וכל התורה", ולכך התשובה לזה היא: 'צדיק באמונתו יחיה' - שזוהי מידת ההסתפקות. [וכן הביא ר' ירוחם, ש'ליבם היה טוב' פירושו: שיבפנימיותם היו מאמינים וליבם היה בריא בבטחון' כי מידת הביטחון מקבילה ומביאה למידת ההסתפקות]. וזאת עלינו לדעת, כי לכלל המעלות הללו אי אפשר להגיע ללא מנוחה ו'יישוב הדעת', ולכך טוב שישתמש האדם בכח ה'עצמיות' שלו – לחיות ולהכיר את עצמו ומעלתו, ואת מטרת שליחותו בעולם, ורק כך יוכל לתקן את ההשחתה שבליבו, כי 'רחמנא ליבא בעי'.

במדרש רבה (איכה א) מובא "שלשה נתנבאו בלשון איכה וכו' אמר רבי לוי משל למטרונה (שרה) שהיו לה שלושה שושבינין: אחד ראה אותה בשלותה, אחד ראה אותה בפחזותה, ואחד ראה אותה בניוולה. כך משה ראה את ישראל בכבודן ושלותן ואמר 'איכה אשא לבדי טרחכם'. ישעיה ראה אותם בפחזותם ואמר 'איכה היתה לזונה'. ירמיה ראה אותם בניוולם ואמר 'איכה ישבה'. ועיין ב'שפת אמת' שביאר, שלשון 'איכה' הוא: תמהון ופלא. אכן יש לציין בלשון ה'איכה' של משה רבינו, ש'יראה אותן בשלותן' – כי אז מתגלה האדם בכל הדרתו, ואז כוחותיו מתגלגל עד כדי 'איכה'. וההיפוך מזה הוא ב'פחזותן' - לא כתוב בחטאם, אלא בפחזותם! כי כשהאדם מאבד את מנוחת נפשו בגדר 'פחו כמים אל תותרי' אז מיד הוא יורד ממעלתו. והסוף הוא 'בניוולם', כי הפחזות מביאה אותו לעבירה ואז הוא מתנוול – והכל הוא על דרך 'כשהן עולין - עולין עד לרקיע, וכשירדן - יורדן עד התהום'.

בימים אלו של בין המצרים, עלינו להתחזק ולשפר את ליבנו – אשר נרקב ונשחת בחורבן הבית השני בעווננו הפנימי של 'שנאת חינם'. וזאת ע"י שנגביר את הטוב הפנימי שבתוכנו, ונמליך את חברינו ב'נחת רוח' - ולא מתוך לחץ והתפעלות, כי כשהאדם פועל מתוך רוגע ויישוב הדעת אז מה שהוא עושה מראה על פנימיותו. ולכך בבית ראשון אע"פ שחטאו בג' עבירות חמורות! בכל זאת 'נתגלה קיצם' כי 'ליבם היה טוב' – הלב הוא העיקר ו'רחמנא ליבא בעי', ואפילו שחטאו הם עדיין היו 'אגוטע מענטש' – אנשים טובים. אך בבית שני לא היה להם לב – ליבם היה מושחת, ובמצב כזה גם אם האדם לומד ומקיים את כל התורה כולה, עדיין הלב יבש. וזהו היסוד והחובה הנלמדת עבורנו מחורבן בית המקדש: להחזיר לעצמנו את הלב – את האמונה והביטחון ברבש"ע. אמנם אנחנו נכשלים פה ושם אבל זהו זמן של 'טהר ליבנו', של 'השיבנו ה' אליך ונשובה' - שאנחנו אומרים בסוף הקינות. ולכך התיקון הוא: למסור את הלב לרבש"ע. וזאת ע"י שנכיר במעלתנו וב'עצמיות' תפקידנו, וכפי דברינו שאנו אומרים תמיד - שהאדם שחי את עצמיותו וטוב לו עם עצמו אז הוא אינו חומד ואינו מתאוה, כי כל העבירות באות מ'חמדה' - שהאדם יוצא מעצמו ופוזל מחוץ לאישיותו. ולכך התשובה היא לחזור לעצמו, וכאשר נעשה זאת - נזכה בעז"ה ל'נתגלה קיצם'.

[נכתב ע"פ הבנת השומע ובאחריותו]

העלון ל'חודש אלול'
בעז"ה יצא בשבוע פרשת פי תצא

ניתן להוריד עלונים ולקבל תוכן נוסף
באתר המכון: www.memayan.com

מוקדש לרגל שמחת התוגת נכדו של מרן המשגיח שליט"א בן ל'דידנו הרה"ח ר' אהרן זואלקין שיח"י

– הבה"ח החתן פנחס מנחם עב"ג למשפחת געשטטנער שיח"י –

לקבלת העלון במייל - בעברית, אנגלית, ובספרדית, ניתן לכתוב ל: memayan7@gmail.com